

7 câu hỏi giúp hiểu mình hiểu trẻ

Chịu trách nhiệm nội dung:	Trung tâm Tư vấn, Dịch vụ Truyền thông và Tổ chức Plan tại Việt Nam
© Bản quyền:	Trung tâm Tư vấn, Dịch vụ Truyền thông và Tổ chức Plan tại Việt Nam
Quy định sao chép:	Có thể sao chép, trích dẫn cuốn sách này nhằm phục vụ hoạt động giáo dục hoặc vì các mục đích phi thương mại khác mà không cần xin phép đơn vị giữ bản quyền. Tuy nhiên cần ghi rõ nguồn tài liệu khi sao chép hay trích dẫn.
Trích dẫn:	Tổ chức Plan tại Việt Nam, Trung tâm Tư vấn, Dịch vụ Truyền thông, 2009 7 câu hỏi giúp hiểu mình, hiểu trẻ. Nhà xuất bản Lao Động. GPXB số 561QĐLK/LĐ ngày 17 tháng 6 năm 2009.
Tái bản lần 2:	2009
Vẽ minh họa:	Phạm Tuấn
Thiết kế:	Avant Creative Design
Biên tập:	Đặng Nam, Vũ Bích Thủy, Đỗ Thị Thanh Huyền, Nguyễn Thị An, Lương Quang Hưng
Chỉnh sửa thiết kế và in ấn:	Luck House Graphics
Địa chỉ liên hệ:	Trung tâm Tư vấn, Dịch vụ Truyền thông 35 Trần Phú, Hà Nội Điện thoại: 08048794

Tổ chức Plan tại Việt Nam

Tầng 10, Tòa nhà Thủ Đô, 72 Trần Hưng Đạo, Hà Nội

Điện thoại: 04 3 8220 661

Fax: 04 3 8223 004

Email: việtnam.co@plan-international.org

Website: www.plan-international.org/where-we-work/asia/vietnam

Lời giới thiệu

Biết kiểm chế và lắng nghe có lẽ không phải là phẩm chất bẩm sinh của tất cả chúng ta, những người lớn. Lại càng khó khăn hơn khi chúng ta thể hiện những phẩm chất này trước trẻ em, những người con hay học trò của chúng ta. Thực tế cho thấy, những gì chúng ta mong đợi ở trẻ thường không xảy ra khi chúng ta dạy trẻ một cách nóng vội và sử dụng những biện pháp mạnh như: Dè bủ, quát mắng, đánh đập...

Giống như những thế hệ trước, chúng ta thường dạy trẻ theo cách: “Yêu cho roi cho vọt, ghét cho ngọt cho bùi”. Đã đến lúc chúng ta nên nghĩ lại: “Roi vọt không làm trẻ nên người, yêu thương mạnh hơn lời quát mắng”.

Để chúng ta - ông bà, cha mẹ, anh chị, thầy giáo, cô giáo, những người chăm sóc trẻ - cùng nhau và cùng trẻ tìm ra những cách dạy trẻ tích cực nhất, hiệu quả nhất, Trung tâm Tư vấn, Dịch vụ Truyền thông (Cục Bảo vệ, Chăm sóc trẻ em - Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội) phối hợp với Tổ chức Plan tại Việt Nam biên soạn cuốn sách **“7 câu hỏi giúp hiểu mình hiểu trẻ”**. Tài liệu này giúp chúng ta có phương pháp dạy trẻ một cách tích cực, nghiêm khắc nhưng không dùng bạo lực, không làm tổn thương trẻ và chính chúng ta.

Chúng tôi xin trân trọng giới thiệu và mong nhận được nhiều ý kiến đóng góp để cuốn sách được hoàn thiện hơn cho những lần ra mắt tiếp theo.

Peter Van Dommelen
Giám đốc chương trình
Plan tại Việt Nam

Đặng Nam
Phó Cục trưởng
Cục Bảo vệ, Chăm sóc Trẻ em
Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội

Mục lục

Lời giới thiệu	i
Câu hỏi thứ nhất	
Bạn đã dạy trẻ như thế nào?	1
Câu hỏi thứ hai	
Trẻ của bạn thường phản ứng như thế nào?	12
Câu hỏi thứ ba	
Vì sao trẻ có những hành vi, cư xử khiến người lớn khó chịu?	15
Câu hỏi thứ tư	
Tại sao không nên trừng phạt trẻ?	17
Câu hỏi thứ năm	
Vì sao người lớn tin vào cách dạy trẻ bằng trừng phạt?	20
Câu hỏi thứ sáu	
Làm thế nào để dạy trẻ một cách nghiêm khắc mà không trừng phạt thân thể và tinh thần trẻ?	21
Câu hỏi thứ bảy	
Làm thế nào để cư xử hợp lý với trẻ ở các độ tuổi khác nhau?	28

Câu hỏi thứ nhất

Bạn đã dạy trẻ như thế nào?

Bạn có thể là một người cha, người mẹ, thầy giáo, cô giáo, người phụ trách... Bạn có luôn cho rằng mình là một người nuôi dạy trẻ tốt? Hãy thử xem xét các câu chuyện sau đây. Bạn đã bao giờ gặp, chứng kiến hoặc đối xử với trẻ như thế chưa?

Câu chuyện 1

Vừa về đến nhà anh Minh đã phấn khởi nói to:

- Nam ơi, hôm nay bố đã đăng ký cho con học võ rồi đấy! Còn mấy hôm nữa sẽ đi học thêm tiếng Anh.
- Bố ơi, sao học nhiều thế? Con vẫn đang phải học đàn oóc-gan. Con mệt lắm. Nam phụng phịu.
- Phải học nhiều thì sau này mới sung sướng con ạ. Bố đã quyết định rồi. Con chỉ việc đi học thôi, không bàn cãi nữa.

Câu chuyện 2

Hùng và Dũng đang đánh nhau, cô giáo vào lớp hai em mới buông nhau ra. Cô giáo rất tức giận:

- Hai cậu có biết tôi đã vào lớp không? Các cậu có coi tôi ra gì nữa không? Các cậu thật là vô kỷ luật, vô ý thức. Từ mai hai cậu nghỉ học để làm bản kiểm điểm. Tuần sau mới được đến lớp, nhớ chưa?

- Thưa cô, tại bạn Dũng bảo em là đồ không có bố - Hùng thanh minh.

- Tôi không cần biết. Các cậu đã vi phạm kỷ luật, các cậu làm ảnh hưởng đến thành tích của lớp. Bây giờ hai cậu cất sách vở và ra khỏi lớp mau! - Cô giáo lạnh lùng nói, không cần biết Hùng đang rất ảm ức và tủi thân.

Câu chuyện 3

Bà nói với cháu gái:

- Đồi vải nhà mình lâu chưa vun gốc, sáng nay được nghỉ học cháu đi vun gốc nhé.
- Bà ơi, đồi vải nhiều bọt xít cháu sợ lắm. Cháu dọn cỏ trong vườn rau rồi nhờ anh Hưng đi vun gốc nhé. Vườn rau cũng mọc cỏ um tùm rồi bà ạ.
- Ừ thôi, bọt xít nhiều, vun gốc cũng nặng hơn thì cháu để anh Hưng làm cho. Cháu dọn cỏ vườn nhà mình để có thêm rau ăn.
- Vâng ạ, cháu dọn ngay đây.

Câu chuyện 4

Nhìn đồng hồ, chị Yến hốt hoảng chạy vào phòng gọi con gái:

- Hoa ơi, 6h30 rồi, đến giờ đi học rồi, dậy đi con không lại muộn học bây giờ. Mẹ lại đi chợ muộn mất.

- Không, con buồn ngủ lắm, con muốn ngủ thêm tý nữa.

Cứ thế, chị Yến thì gọi, Hoa thì chưa muốn dậy. Hai mẹ con giằng co mãi đến gần 7h Hoa mới ra khỏi giường. Bữa ăn sáng mẹ chuẩn bị đã nguội ngắt. Chị Yến không dám quát mắng con nhiều vì sợ con buồn, giận dỗi, sợ làm ảnh hưởng đến "tâm lý" của con. Phải chạy chữa mãi vợ chồng chị mới có một đứa con nên chị chiều theo mọi ý thích của Hoa. Điệp khúc dậy muộn, đi học muộn, đi làm muộn của mẹ con chị Yến đến bao giờ mới chấm dứt?

Câu chuyện 5

Chị Vân luôn mệt mỏi, dễ cáu gắt với con cái và mọi người. Có 3 đứa con, chị luôn ước giá như mình không đẻ nhiều con như thế. Hàng ngày, công việc của chị là làm việc nhà và trông 3 đứa trẻ. Các con chị đứa nào trông cũng thật nhem nhuốc vì không được mẹ tắm rửa cẩn thận. Nhà cửa cũng bừa bãi và lộn xộn.

Ba đứa, một lên 2, một lên 5 và đứa lớn lên 7 tự chơi và trông nom nhau. Thỉnh thoảng chúng cãi nhau, đánh lộn. Đứa bé 2 tuổi khóc, đứa 5 tuổi cũng khóc, đứa 7 tuổi thì đổ lỗi cho 2 đứa còn lại. Chị chỉ biết quát chúng im miệng. Đối với chị cuộc sống thật là cực hình.

Câu chuyện 6

- Mẹ ơi, mẹ chơi bán hàng với con một tý!

Bông nũng nịu gọi mẹ. Mới 4 tuổi nhưng ai cũng khen Bông ngoan, không bao giờ quấy mẹ.

- Con rủ các bạn búp bê chơi cùng đi, mẹ đang bận lắm - mẹ Bông đáp lại, mắt vẫn không rời máy tính.

- Mẹ suốt ngày bận thôi, con chơi với bạn gấu, không chơi với mẹ nữa - Bông giận dỗi quay lại với đồng đồ chơi.

Mẹ Bông không nói gì, tiếp tục gõ máy tính. Bông đã quen rồi. Mẹ hay bận, bố thì đọc hết tờ báo này đến quyển sách khác. Bông chỉ biết quanh quẩn với đồng đồ chơi của mình. Bông thèm được bố mẹ đưa đi chơi hoặc ngồi chơi với em. Nhưng cả bố và mẹ ai cũng có công việc riêng của mình.

Đáp án

Câu chuyện 1-2

Bạn nuôi dạy trẻ theo kiểu “Độc đoán”

Nếu bạn thường nói chuyện với trẻ theo cách của anh Minh và cô giáo, phương pháp dạy trẻ của bạn ít nhiều “độc đoán”.

Được

Trong một số trường hợp, khi bạn cần, trẻ ngay lập tức vâng lời, trẻ sẽ làm theo bạn.

Mất

- Trẻ không có thời gian vui chơi, chạy nhảy và ít có cơ hội để giao tiếp.
- Khi trưởng thành trẻ sẽ phụ thuộc vào người khác, cả khi thu xếp cuộc sống riêng của mình.
- Trẻ không có chính kiến riêng của mình và chỉ luôn mong làm người lớn hài lòng.
- Trẻ sẽ trở thành người háo danh, tuy hiểu biết nhưng lại thiếu tự tin và nhút nhát.

Câu chuyện 3

Bạn nuôi dạy trẻ theo kiểu “Hợp lý”

Bà nội đang dạy trẻ theo kiểu “hợp lý”.

Nếu bạn đưa ra ý kiến của mình và biết chấp nhận ý kiến của trẻ như bà nội, phương pháp của bạn gần đạt đến độ “hợp lý”.

Được

- Trẻ sẽ trở thành người rất ham hiểu biết.
- Trẻ sẵn sàng giải quyết vấn đề của mình.
- Trẻ cố gắng giúp đỡ những người yếu hơn và mọi người trong gia đình.
- Tình cảm của trẻ sẽ hài hoà với lý trí.
- Trẻ sẽ là người thực tế, thông minh, biết cách ứng xử và giải quyết xung đột.
- Trẻ sẽ cảm thấy rất tự tin trong bất kỳ môi trường sống nào, sẽ luôn luôn tôn trọng ý kiến của người khác và có chính kiến riêng.

Thận trọng

Sự hợp lý chỉ được duy trì nếu giữa bạn và trẻ có được sự tôn trọng lẫn nhau dựa trên ngôi thứ.

Câu chuyện 4

Bạn nuôi dạy trẻ theo kiểu “Nhu nhược”

Nếu bạn thường xuyên chấp nhận con đi học muộn còn mình đi làm muộn như chị Yến, bạn sẽ còn “nhu nhược” với trẻ trong nhiều việc khác.

Được

- Trẻ được tự do trong mọi chuyện, trẻ có thể sẽ rất sáng tạo, thỏa sức phát triển sự tưởng tượng của mình.
- Có lợi đối với trẻ trong những năm đầu của cuộc sống.

Mất

- Trẻ sẽ hình thành tính ích kỷ, chỉ muốn làm những gì mà trẻ thực sự thích, không quan tâm đến nhu cầu của người khác.
- Khi trưởng thành, trẻ có xu hướng là người có tư tưởng cá nhân.

Câu chuyện 5

Bạn nuôi dạy trẻ theo kiểu “Bất lực”

Nếu bạn đang ở vào tình cảnh giống chị Vân, bọn trẻ làm cho bạn và chính bạn cũng tự đặt mình vào vị thế “bất lực”. Bạn đang cần được trợ giúp.

Được

Trẻ có thể sẽ học được cách sống tự lập, vì thiếu chỗ dựa.

Mất

- Trẻ hay khóc, chỉ muốn bằng cách nào đó thu hút sự chú ý của những người xung quanh.
- Trẻ sẽ khó đạt trình độ cao về học vấn.
- Rất khó để trẻ vượt qua hoàn cảnh sống của mình.

Câu chuyện 6

Bạn nuôi dạy trẻ theo kiểu “Lạnh lùng”

Nếu bạn thường coi công việc của mình quan trọng hơn nhu cầu của trẻ, cho dù bạn yêu trẻ đến mấy, bạn vẫn là người lạnh lùng với trẻ.

Được

Trong một số trường hợp trẻ sống trong môi trường này sẽ biết tự lập.

Mất

- Trẻ cô đơn, phần lớn thời gian chơi một mình.
- Giữa người chăm sóc và trẻ thiếu sự hiểu biết lẫn nhau, cảm giác lạnh nhạt và xa lạ.
- Mặc dù được tạo điều kiện tối đa về vật chất nhưng trẻ vẫn không phát triển hết khả năng của mình.

Câu hỏi thứ hai

Trẻ của bạn thường phản ứng như thế nào?

1. Trẻ điềm tĩnh, dịu dàng, nhanh chóng làm theo những gì bạn nói, ít khi tranh cãi

Bố nói với con trai:

- Hôm nay chủ nhật, bố con mình ở nhà giúp mẹ dọn dẹp nhà cửa nhé, dạo này bố thấy mẹ hơi mệt đấy con trai ạ.
- Vâng, hôm nay con không có nhiều bài, để con cùng bố phụ mẹ "làm mới" cho nhà mình nhé.

2. Đôi lúc trẻ có thể sẵn sàng hợp tác và cư xử tốt, nhưng có những lúc trẻ tỏ ra phớt lờ những mong muốn của bạn

Bà nói với cháu gái:

- Hôm nay chủ nhật cháu đi cùng bà sang thăm bác Nhân nhé, lâu lắm rồi bà cháu mình không đi thăm họ hàng.
- Thôi, cháu lỡ hẹn bạn đi chơi hôm nay rồi, cả tuần cháu mới có một ngày nghỉ.
- Đi với bà một chút xong rồi đi chơi với bạn. Bà đi một mình buồn lắm, mà cháu còn giúp bà lên xe buýt nữa chứ.
- Nhưng mà... Thôi, để chiều cháu đi chơi về rồi đi với bà!

3. Trẻ hầu như không bao giờ làm theo yêu cầu mà không tranh cãi với bạn, trẻ luôn muốn làm theo cách riêng của mình

Mẹ nói với con gái:

- Hôm nay con cùng mẹ nấu bữa ăn cho cả nhà nhé!
- Sao mẹ suốt ngày nấu nướng thế? Con mệt lắm, con cũng còn nhiều bài nữa, không có thời gian đâu.
- Hôm nay là ngày nghỉ, con có phải học đâu. Con gái lớn rồi phải biết đỡ đần mẹ và học nấu nướng nữa chứ.
- Thôi mẹ để khi khác đi. Hôm nay con không muốn ăn đâu, con mệt lắm.

4. Trẻ ít khi cãi bạn nhưng cũng không bao giờ làm theo ngay những điều bạn nói

Bố nói với con gái:

- Ăn cơm xong, con dọn dẹp bàn và rửa bát đi chứ, để bữa bọn thế này à?
- Vâng, con gái trả lời và tiếp tục ngồi xem tivi.

Bố ngồi đọc báo một lúc vẫn chưa thấy con gái rửa bát lại giục:

- Con vẫn chưa rửa bát à?
- Vâng, con xem nốt đoạn phim này đã.

Lần thứ ba, người bố gần như quát:

- Nhắc bao nhiêu lần rồi, bố mẹ nói không bao giờ làm ngay cả!

Con gái đứng dậy, vừa rửa bát vừa ngó tivi.

5. Trẻ luôn hứa hẹn nhưng không bao giờ thực hiện

Cô giáo nói với Tuấn:

- Tuần này em lại không làm bài tập, bỏ tiết và bị ghi sổ đầu bài 3 lần vì mất trật tự.
- Thưa cô, em xin lỗi cô nhưng một lần em bị hỏng xe và một lần do bị tắc đường nên em không được vào lớp và phải nghỉ tiết văn. Còn về việc không làm bài tập thì do tối hôm trước em phải chăm sóc mẹ em bị ốm nên không làm bài được ạ. Em hứa em sẽ không tái phạm nữa.
- Em đã hứa rất nhiều lần rồi. Đây là 3 bản cam kết không tái phạm của em. Ngoài ra còn rất nhiều lần em hứa và xin lỗi. Cô rất tiếc, em đã nhiều lần vi phạm kỷ luật của nhà trường, mai em mời bố mẹ đến gặp cô.

Bạn có thể tìm thấy những nét tính cách nào đó của con em mình trong 5 nhóm trên nhưng không có trẻ nào tính cách giống hệt nhau, thậm chí cả trẻ sinh đôi.

Câu hỏi thứ ba

Vì sao trẻ có những hành vi, cư xử khiến người lớn khó chịu

1. Bé Đạt 8 tuổi, em gái Đạt 1 tuổi. Trong nhà mọi người thường dành nhiều sự chú ý cho cô em gái bé bỏng. Những lúc đông người, Đạt hay tự ngã, tự làm mình đau, hét lên thật to. Mỗi khi như vậy mọi người thường mắng Đạt nhưng hầu như Đạt không thay đổi. Đạt liên tục hét va đầu vào tường, rồi lại ngã lăn ra nhà. Mọi người lại phải để mắt đến Đạt nhiều hơn.

! Trẻ muốn thu hút sự chú ý của mọi người, muốn mọi người quan tâm đáp ứng nhu cầu của trẻ.

2. Mẹ mắng, Phương Anh vùng vằng đi vào phòng đóng rầm cửa lại. Ngay buổi chiều, Phương Anh nhất quyết không chịu ra ăn cơm mặc cho bố mẹ và ông bà gọi hết lời. Mọi người đành để mặc bé. Dù mới 7 tuổi nhưng Phương Anh đã nhiều lần khiến ông, bà, bố, mẹ phải bó tay.

! Trẻ muốn trả đũa người lớn, thể hiện thái độ chống lại người lớn.

Trẻ muốn đòi lại các quyền chính đáng của trẻ.

3. Vừa nhặt rau Minh vừa ngóng ra ngoài sân xem đám trẻ con gần nhà chơi đùa. Minh rất muốn được chơi nhưng mẹ cứ bắt hết quét nhà lại nhặt rau. Đi học về, mẹ bảo Minh ở nhà để giúp mẹ việc vặt. Minh buồn lắm mà chưa biết làm thế nào. Minh cứ làm nháo nhào cho xong việc để được ra chơi cùng bọn trẻ. Bị mẹ mắng vì làm việc cẩu thả, Minh đâm ra hay cáu bẳn và gắt gỏng với mẹ.

4. Mấy hôm nay Cường liên tục bị cô giáo yêu cầu mời bố mẹ đến trường vì tội quậy phá trên lớp. Cường không sợ. Bố mẹ bận chẳng có lúc nào đến trường gặp cô giáo. Cường tiếp tục trêu các bạn trong giờ học, thậm chí còn có thái độ thách thức cô giáo. Cô giáo càng phạt nặng, Cường càng hay tái phạm hơn. Cường lấy trộm tiền của bố mẹ đi chơi điện tử. Bố mẹ cũng đâu có biết. Mỗi khi bố mẹ kiểm tra đến sách vở thấy Cường học tập yếu kém, vi phạm kỷ luật liên miên thì đánh Cường một trận để nhắc nhở, thế là xong. Họ chẳng thèm nghe Cường giải thích. Cường thấy cô đơn. Em phá phách hay tiến bộ cũng không làm bố mẹ quan tâm.

Trẻ muốn người lớn quan tâm, nâng đỡ.

Trong các tình huống trên người lớn thường bức mình và trừng phạt trẻ

- Trừng phạt thân thể: đánh trẻ bằng tay hay bằng đồ vật (như gậy, thắt lưng, roi...), đá, ném, véo, giật tóc, bắt quỳ hay ngồi trong tư thế khó chịu, buộc phải thực hiện các động tác quá sức (như chạy, đứng im một chỗ trong nhiều giờ...).
- Trừng phạt tinh thần: chửi, mắng, xỉ vả, kết tội, xa lánh hay bỏ mặc trẻ...

Câu hỏi thứ tư

Tại sao không nên trừng phạt trẻ

1. Ảnh hưởng nặng nề đến sự phát triển của trẻ

- Gây đau đớn và thương tích cho trẻ.
- Làm trẻ bẽ mặt, nhục nhã, làm trẻ mất sự tự tin vào bản thân.
- Có thể gây ra các rối nhiễu tâm lý (đái dầm, mút tay, hoạt động quá mức nhưng thiếu khả năng tập trung, trốn học, nói dối...).
- Giảm lòng tự trọng ở trẻ.
- Rất nhiều trường hợp trẻ bị đau đầu, đau bụng... không rõ nguyên nhân. Đến khám tâm lý, bác sĩ phát hiện trẻ bị bệnh tổn thương tâm lý do thường xuyên bị bố mẹ mắng chửi, đánh đập.

Vì nói chuyện trong lớp vài lần, Quỳnh đã bị thầy giáo chủ nhiệm tát vào mặt hai cái và bắt đứng vào xó lớp cả buổi học. Những buổi học sau đó thỉnh thoảng thầy nhắc lại tội của Quỳnh và đay nghiến em. Quỳnh rất hoảng sợ.

Từ đó em trở nên trầm lặng, không nói, luôn sợ sệt, hay khóc. Từ một học sinh tiên tiến học kỳ I, cuối năm học em tụt xuống học sinh trung bình.

2. Ảnh hưởng đến mối quan hệ giữa người lớn với trẻ

- Làm gương xấu cho trẻ.
- Làm mất giá trị của trẻ.
- Làm mất giá trị của người lớn.
- Gia tăng sự giận dữ ở cả trẻ và người lớn.

- 7 chia 3 bằng bao nhiêu? Bố quát mỗi lúc một to hơn làm Chung mù mịt hết cả đầu. “7 chia 3 bằng bao nhiêu sao mình không tài nào nghĩ ra nhỉ, bình thường mình còn làm những phép tính phức tạp hơn thế này, sao giờ chỉ có mỗi con tính đơn giản mà không nghĩ ra?”.

- Thôi, mày làm sao mà học được, đồ đầu đất! Cái loại dốt như mày chỉ có ngồi gằm bàn, ngủ gằm giường. Thôi bây giờ không học nữa, chui xuống gằm bàn! Bố lấy tay đẩy đầu Chung.

Bố quát, Chung càng bủn rủn chân tay, đầu óc em căng ra cố nghĩ xem 7 chia 3 bằng bao nhiêu. Chung lẩm bẩm “7 chia 3, 7 chia 3, 7 chia 3”.

“Sao bố lại dữ tợn với mình thế nhỉ, bình thường bố cũng hiền lắm, nhưng những lúc dạy mình học thì thật kinh khủng. Mình ghét bố, lúc này mình ghét bố. Mình cũng thật kém cỏi, mình chả bao giờ làm được việc gì, một con tính đơn giản mà cũng không biết, có lẽ mình ngu dốt thật.”

Roi vọt không làm trẻ nên người
Yêu thương mạnh hơn lời quát mắng.

3. Những hành vi trừng phạt trẻ là vi phạm pháp luật

Điều 19 - Công ước Quốc tế về Quyền trẻ em

Trẻ em cần được bảo vệ khỏi mọi hình thức bạo lực về thể xác và tinh thần, gây tổn thương hay xúc phạm, bỏ mặc hoặc sao nhãng trong việc chăm sóc, ngược đãi, bóc lột...

Điều 104 - Luật Hình sự

Người nào cố ý gây thương tích hoặc gây tổn hại tới sức khỏe trẻ em dù tỉ lệ thương tật có thể dưới 11% thì bị cải tạo không giam giữ đến 3 năm hoặc phạt tù từ 6 tháng đến 3 năm. Nếu tỉ lệ thương tật từ 31 đến 60% thì bị phạt tù từ 5 năm đến 15 năm.

Điều 108 - Luật Giáo dục

Người nào có một trong những hành vi xâm hại nhân phẩm, thân thể trẻ em thì tùy theo tính chất, mức độ hành vi mà bị xử lý kỷ luật, xử phạt vi phạm hành chính hoặc truy cứu trách nhiệm hình sự, nếu gây thiệt hại thì phải bồi thường theo quy định của pháp luật.

Điều 7 - Luật Bảo vệ Chăm sóc Giáo dục trẻ em - 2004. Nghiêm cấm:

1. Đánh đập hoặc có hành vi bạo lực xâm phạm thân thể làm cho trẻ em đau đớn về thể xác và tinh thần.
2. Lăng nhục xỉ vả, xúc phạm nhân phẩm, danh dự, gây tổn thương về tinh thần, ảnh hưởng đến sự phát triển của trẻ em.

Điều 17- Nghị định 114/2006/NĐ-CP

Hành vi hành hạ, ngược đãi, làm nhục trẻ em; lợi dụng trẻ em vì mục đích trục lợi

1. Phạt tiền từ 500.000 đồng đến 1.000.000 đồng đối với một trong các hành vi sau đây:
 - a) Lăng nhục, xúc phạm nhân phẩm, danh dự, gây tổn thương về tinh thần của trẻ em;
 - b) Đối xử tồi tệ, bắt nhin ăn, nhin uống, bắt chịu rét, mặc rách, không cho hoặc hạn chế vệ sinh cá nhân, giam hãm ở nơi có môi trường độc hại, nguy hiểm hoặc bắt làm những việc trái với đạo đức xã hội.
2. Phạt tiền từ 2.000.000 đồng đến 5.000.000 đồng đối với hành vi đánh đập hoặc có hành vi bạo lực xâm phạm thân thể trẻ em làm cho trẻ em đau đớn về thể xác và tinh thần.

Câu hỏi thứ năm

Vì sao người lớn tin vào cách dạy trẻ bằng trừng phạt

Do những quan niệm sai lầm về trừng phạt thân thể và tinh thần trẻ em đã tồn tại qua nhiều thế hệ, nhiều người vẫn cho rằng:

- Trừng phạt là công cụ hữu hiệu để dạy con: “Không nghe vọt tre vào đất”, “Đòn đau nhớ lâu”.
- Phương châm giáo dục truyền thống trong gia đình: “Yêu cho roi cho vọt, ghét cho ngọt cho bùi”.
- Triết lý cuộc đời: “Già đòn non nhẽ”, “Khôn đâu đến trẻ, khỏe đâu đến già”.
- Trừng phạt để thể hiện sức mạnh và cái uy của cha mẹ, thầy cô, của người lớn đối với trẻ.
- Trừng phạt mới cải hoá được con cái, làm cho trẻ sợ để đưa vào khuôn phép và tuân theo yêu cầu của cha mẹ, người lớn. “Cha mẹ đặt đâu con ngồi đấy”.
- Trừng phạt sẽ giúp trẻ hiểu được lỗi lầm của mình và lần sau không mắc lỗi.
- Nếu không trừng phạt trẻ càng hư thêm.

Câu hỏi thứ sáu

Làm thế nào để dạy trẻ một cách nghiêm khắc mà không trừng phạt thân thể và tinh thần trẻ

1. Bình tĩnh lại

Tránh xa mỗi khi bạn muốn đánh hoặc bạt tai trẻ vì bạn cảm thấy tức giận và không tự chủ được, hãy tránh xa bằng cách đi chỗ khác, làm việc khác hoặc nghĩ đến chuyện khác...

Thư giãn

Đôi khi bạn mất tự chủ vì bạn phải chịu đựng quá nhiều căng thẳng. Khi thư giãn, bạn thường thay đổi thái độ và tìm ra cách giải quyết vấn đề.

Ví dụ, bạn đang vội vàng chuẩn bị bữa tối, các con đánh nhau, chó sủa ầm ỹ, đứa lớn làm vỡ bát canh... Bạn sắp mất tự chủ.

Bạn hãy thử

- Đi tới đi lui và đếm từ 1 đến 10.
- Đập tay vào tường hoặc tự vỗ mạnh vào chân mình.
- Để trẻ ở nơi an toàn và không ở bên trẻ khoảng vài chục phút, đến vài giờ cho đến khi tự thấy bình tĩnh trở lại.
- Đập hai tay vào nhau thay vì tát trẻ.

2. Tự chăm sóc bản thân

Nhiều cha mẹ thường đánh trẻ vì họ cảm thấy kiệt sức và luôn ở trạng thái vội vàng. Do đó, thay vì trút giận dữ và khó chịu lên trẻ, hãy dành thời gian tự chăm sóc cho mình như: tập thể dục, đọc sách, đi bộ... Trạng thái tâm lý vui sẽ giúp bạn dần trở lại thăng bằng.

3. Nhẹ nhàng và kiên quyết

Một tình huống khác khiến người lớn thường đánh, quát mắng trẻ do trẻ không làm theo những yêu cầu lặp đi lặp lại của họ. Cuối cùng bạn đánh trẻ để buộc trẻ hành động theo yêu cầu của bạn.

Hãy thử đến gần con bạn, nhìn thẳng vào mắt bé, nhẹ nhàng chạm vào người bé và kiên quyết nói: “Một lần nữa, mẹ muốn con giữ trật tự để mẹ nói chuyện với khách”.

4. Đưa ra các lựa chọn

Chỉ cho trẻ cách lựa chọn, thay vì đánh, quát mắng trẻ.

Chẳng hạn: Bé đang nghịch thức ăn trên bàn, bạn có thể nói: “Hoặc là con ngừng nghịch thức ăn hoặc là con phải rời mâm cơm”. Nếu trẻ tiếp tục nghịch ngợm, hãy ăn cẩn nhưng kiên quyết nhắc trẻ khỏi mâm cơm. Nói rõ ràng với trẻ rằng: “Thức ăn là dành cho mọi người, con có thể quay trở lại mâm cơm khi nào con thật sự muốn ăn và không nghịch thức ăn nữa”.

5. Giúp trẻ tự nhận thức về nguyên nhân và hậu quả

Hãy suy nghĩ về hai cách giải quyết tình huống sau: “Trẻ đập đổ một đoạn hàng rào nhà hàng xóm”.

Cách giải quyết thứ nhất

Bạn đánh trẻ. Khi đó trẻ hiểu rằng trẻ có lỗi rất nặng. Lần sau, nếu trẻ vô tình làm hỏng tài sản người khác, để tránh bị đòn, trẻ có thể sẽ giấu giếm, đổ lỗi cho người khác, hoặc nói dối để biện bạch... Hơn nữa, trẻ còn nghĩ rằng không có cách nào khác để khắc phục nếu đã làm hỏng. Trẻ cũng có thể giận dữ và tìm cách trả miếng bằng cách chống lại, tiếp tục phá hoại và tìm cách giấu giếm.

Cách giải quyết thứ hai

Bạn có thể gợi ý cho trẻ một vài giải pháp:

- Gặp hàng xóm và nhận lỗi.
- Dựng lại hàng rào.
- Cùng hàng xóm dựng lại hàng rào đổ và giúp họ gia cố thêm những đoạn khác.
- Trẻ được lựa chọn các giải pháp trên.

Khi đó trẻ hiểu rằng: Không được cố ý và phải thận trọng không để vô tình phá hoại tài sản người khác. Có thể công khai nhận lỗi, tìm cách khắc phục hậu quả và sai lầm bằng nhiều cách.

Bài học lớn cho trẻ

Mọi người vẫn được tôn trọng ngay cả khi họ có lỗi. Điều quan trọng là cần thẳng thắn nhận lỗi và có trách nhiệm khắc phục hậu quả do lỗi của mình gây ra. Như vậy sẽ không có xung đột, thậm chí mọi người sẽ hiểu nhau và thân thiện hơn.

6. Cùng thoả thuận và giữ lời hứa

Trẻ có thể quên hoặc cố tình không giữ lời hứa. Nếu nổi giận, người lớn thường trừng phạt trẻ. Hãy suy nghĩ về trường hợp sau: “Trẻ rất mê trò chơi trên internet đến mức thường xuyên không hoàn thành bài tập ở nhà”.

Cách giải quyết thứ nhất

Bạn giận dữ khoá máy tính ở nhà và cấm trẻ vào internet. Trẻ có thể lấy trộm tiền của bạn và tiếp tục chơi ở quán internet.

Cách giải quyết thứ hai

Bạn cùng trẻ xây dựng thời gian biểu. Cùng thoả thuận: Trẻ sẽ được chơi trên internet một hai giờ mỗi ngày sau khi hoàn thành bài tập và các công việc khác. Nếu trẻ vi phạm thoả thuận, bạn sẽ khoá máy tính và chỉ mở trở lại khi thoả thuận được thực hiện hoặc một thoả thuận khác được xây dựng.

Bài học lớn cho trẻ

- Trẻ thấy mình được bình đẳng và được tôn trọng thoả thuận.
- Trẻ hiểu được tầm quan trọng của từng việc trẻ làm. Trẻ nhận thức được cái giá phải trả nếu không giữ lời hứa, vi phạm thoả thuận.
- Trẻ biết cách khôi phục thoả thuận và xác lập lại niềm tin.

7. Tránh xung đột

Khi trẻ hỗn xược với người lớn, nếu cố chấp bạn rất dễ nổi nóng và bạt tai trẻ. Trong tình huống này, tốt nhất bạn nên sử dụng bí quyết 1 (bình tĩnh) và bí quyết 3 (nhẹ nhàng và kiên quyết) để tránh xung đột tiếp diễn và tăng lên. Để xua đi tâm trạng bức tức hoặc thất bại bạn hãy chủ động dừng cuộc xung đột hay cãi vã và cho trẻ thấy quyết định dứt khoát của bạn. Ví dụ: “Mẹ sẽ đi chỗ khác cho đến khi nào con ăn nói lễ phép hơn”.

8. Hành động dứt khoát

Nếu trẻ lấy một thứ gì đó không phải của trẻ, không phù hợp với trẻ mà không hỏi ý kiến, bạn cần dứt khoát và kiên quyết để nghị trẻ trả lại chủ của đồ vật hoặc để lại vị trí cũ. Cho trẻ một đồ chơi hoặc một vật hấp dẫn và phù hợp khác và nói: “Con sẽ chơi thứ đó khi nào con lớn” hoặc: “Con chỉ được lấy khi đã xin phép và được đồng ý”. Bạn có thể sẽ mất nhiều thời gian nếu như bé khẳng khái đòi nhưng trẻ sẽ dần học được nhiều điều, trong đó có cách tôn trọng quyền sở hữu của người khác.

9. Cảnh báo trước

Trẻ thường nổi giận khi không được báo trước tình huống mới, cảm thấy không có quyền được lựa chọn hoặc bị áp đặt. Ví dụ: Thay vì yêu cầu trẻ phải ra về ngay lập tức, bạn hãy nói rằng 5 phút nữa bạn sẽ đi về. Điều này giúp bé nhanh chóng hoàn thành nốt trò chơi và sẵn sàng ra về cùng bạn.

10. Thời gian tạm lắng

Khi trẻ đang có nguy cơ làm tổn thương trẻ khác (ví dụ như đánh bạn cùng chơi), hãy áp dụng phương pháp thời gian tạm lắng bằng cách tách trẻ ra khỏi hoạt động mà trẻ đang tham gia. Bạn yêu cầu trẻ phải ngồi một chỗ, không được chơi, trò chuyện hay tham gia hoạt động như các trẻ khác. Khoảng thời gian tạm lắng này sẽ giúp trẻ bình tĩnh trở lại và suy nghĩ kỹ về hành vi của mình. Phương pháp này hiệu quả nhất với trẻ từ 3 - 9 tuổi và thời gian tạm lắng nên tương đương với số tuổi của trẻ (ví dụ nếu trẻ 5 tuổi thì thời gian tạm lắng là 5 phút). Nên tránh lạm dụng kéo dài thời gian tạm lắng như một hình thức trừng phạt tâm lý ở trẻ.

Để khuyến khích sự hợp tác của trẻ, người lớn nên đưa ra thông điệp có nội dung theo mẫu sau:

- Khi con/em.....
(mô tả chính xác hành vi của trẻ)
- Bố mẹ/thầy cô/anh chị cảm thấy.....
(nêu rõ cảm xúc của mình: vui/buồn/giận/sợ...)
- Vì.....
(nêu hậu quả hành vi của trẻ và bất kỳ suy nghĩ gì liên quan tới cảm xúc của mình)
- Điều bố mẹ/thầy cô/anh chị muốn là.....
(diễn giải chính xác hành vi đáp ứng yêu cầu của bạn)

Ví dụ: Khi con đánh em, bố cảm thấy rất buồn vì hai con không thương yêu, giúp đỡ lẫn nhau. Bố mong rằng từ nay hai con sẽ cùng chơi hoà thuận với nhau và không đánh nhau nữa.

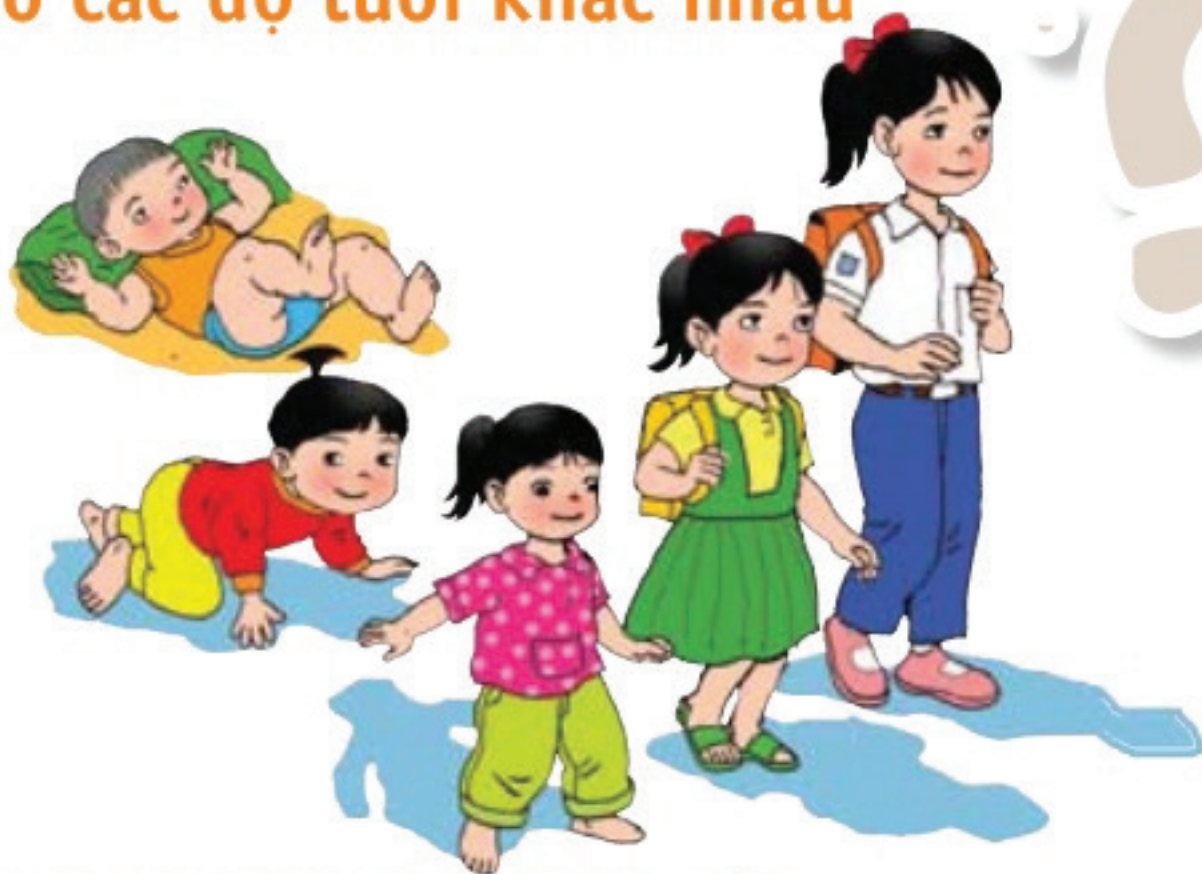

Các cách trên có tác dụng giúp trẻ

- Thay đổi hành vi, cách cư xử.
- Trẻ thấy hài lòng về bản thân và giữ được tự trọng.
- Hiểu được mong muốn và cảm xúc của mọi người.
- Duy trì mối quan hệ chia sẻ, đồng cảm với mọi người.

Câu hỏi thứ bảy

Làm thế nào để cư xử hợp lý với trẻ ở các độ tuổi khác nhau

1. Giai đoạn sơ sinh (từ 0 đến 12 tháng tuổi)

Một vài đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi

- Trẻ tin tưởng cha mẹ, người chăm sóc trẻ.
- Trẻ hình thành sự gắn bó an toàn với người chăm sóc trẻ.
- Để có được cảm giác an toàn, tin tưởng trẻ phải nhận được sự yêu thương, chăm sóc, tương tác (bế ẵm, vuốt ve, trò chuyện, nựng, cười đùa...) của cha mẹ, người chăm sóc.

Tình huống

Nghe tiếng khóc, chị Mai đang nấu cơm vội chạy vào, bế con lên vừa đu đưa vừa nói: “Thôi nín đi con, nín đi cho mẹ nấu cơm nào”. Cậu bé bốn tháng tuổi vẫn khóc, dỗ mãi con không nín. Vốn nóng tính, chị quát lên: “Có nín không thì bảo?”. Cậu bé sợ quá lại càng khóc to hơn. Vừa lúc đó chồng chị Mai về, chị đưa luôn con cho chồng: “Anh trông con để em rán nốt chỗ đậu không cháy!”

Chồng chị nhẹ nhàng ôm con, giọng thủ thỉ: “Con ngoan của bố sao mà khóc thế? Mẹ bắt nạt à? Bố thương nhé!”

Nghe tiếng thủ thỉ dịu dàng, cậu bé đỡ khóc hơn. “Để bố xem nào, trời ơi, ướt hết tã rồi, ngoan nào, để bố thay nhé!”

Anh nhẹ nhàng đặt con xuống và thay tã. Cậu bé toét miệng cười.

Ghi nhớ

- Hãy lắng nghe nhu cầu của trẻ và đáp ứng những nhu cầu chính đáng của trẻ.
- Nếu trẻ có những phản ứng, hãy lựa cách dỗ dành trẻ.
- Yêu thương, vỗ về trẻ, không quát tháo, đánh mắng trẻ.

2. Giai đoạn trước khi đi học (từ 1 đến 6 tuổi)

Một vài đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi

- Trẻ muốn tự làm nhiều thứ (nói, tập đi, đi vệ sinh, mặc quần áo, xúc ăn, giao tiếp và sốt sắng khám phá thế giới xung quanh) nhưng lại thiếu nhiều kỹ năng cần thiết.
- Trẻ hay lấy mình làm trung tâm. Trẻ chỉ để ý đến mong muốn của mình mà thôi. Trẻ thường tỏ ra “ích kỷ” và thường nói “không” để cảm thấy mình có “quyền hành”. Vì thường trái ý người lớn nên trẻ hay bị coi là “bướng”, “hư”, “không ngoan”.
- Trẻ thích khám phá thế giới xung quanh, thích bắt chước người khác, muốn thử làm, có sáng kiến, có khám phá, có cách làm riêng của mình nên cũng dễ bị phạt (vì hay làm đổ vỡ hỏng...).
- Trẻ thích làm một điều gì đó để gây sự chú ý của người lớn.
- Vui chơi là hoạt động rất quan trọng đối với sự phát triển toàn diện của trẻ.
- Khả năng tự điều chỉnh của trẻ tăng dần. Trẻ học những gì là đúng đắn, phù hợp từ những người xung quanh.
- Khả năng ngôn ngữ của trẻ phát triển mạnh.
- Trẻ rất nhạy cảm khi mắc lỗi. Nếu cha mẹ thấy cô đánh mắng khi trẻ mắc lỗi trong lứa tuổi này thì sẽ dễ gây tổn thương cho trẻ.

Một số tình huống dễ làm bạn bức mình và cách xử lý theo phương pháp dạy trẻ tích cực

Trẻ không chịu đến nhà trẻ hoặc trường mẫu giáo

Nguyên nhân thường gặp là do trẻ muốn làm ngược lại điều người lớn yêu cầu, trẻ không thích, sợ một người, một vật nào đó ở nhà trẻ, trường mẫu giáo hoặc trẻ thường gặp trên đường đến trường...Hãy trò chuyện với trẻ để tìm nguyên nhân.

Hãy chỉ ra cho trẻ thấy có bao nhiêu điều vui khi đến trường, bạn bè chơi cùng, cô giáo dạy múa hát, có nhiều đồ chơi. Hãy động viên trẻ là một bé ngoan luôn làm mọi người vui và ai cũng yêu bé.

Hãy giải thích cho trẻ hiểu: Người lớn đi làm, bé ngoan đi nhà trẻ, đến trường mẫu giáo. Bé đi học ngoan, ông bà, bố mẹ sẽ rất vui và yêu bé.

Trẻ không chịu ăn hoặc uống thuốc

Hãy giải thích: Bé có ăn mới lớn được để đi học, để làm nhiều việc. Bé bị ốm, phải uống thuốc

mới khỏe để đi học, đi chơi. Bạn có thể cho trẻ cùng chơi trò chơi đóng vai bác sĩ khám bệnh cho em búp bê, em gấu bông bị ốm, để bé kê đơn thuốc cho búp bê, gấu bông. Khi trẻ ăn uống tốt, hãy khen ngợi, động viên từng việc làm của trẻ.

Trẻ bướng bỉnh, thường không làm những điều người lớn ép buộc. Những lúc này nếu bắt bé làm một việc gì đó (ví dụ chào ông bà), trẻ sẽ nhất quyết không tuân theo. Người lớn nên lờ đi, đợi đến khi bé chơi đùa vui vẻ, hòa nhập với mọi người, thì có thể nói: Bé ngoan của mẹ, hôm nay bé quên chưa chào ông bà, ông bà sẽ buồn đấy, con ra chào ông bà nhé!

Trẻ làm hỏng hoặc đánh vỡ đồ vật. Không nên cho rằng trẻ còn quá nhỏ để hiểu lời giải thích của người lớn. Khi trẻ làm hỏng hoặc đánh vỡ đồ vật, hãy giải thích cho trẻ: Bé làm hỏng, đánh vỡ cốc chén sẽ không có cái để dùng. Vì vậy bé cần cẩn thận hơn.

Trẻ đòi đồ chơi của bạn. Bạn nên giải thích cho trẻ: Đồ chơi của bạn, bé không thể lấy nếu bạn không đồng ý cho mượn. Bé có thể cho bạn mượn đồ chơi của bé để trao đổi hoặc cùng chơi. Bé sẽ phải trả lại đồ chơi cho bạn, cảm ơn bạn. Khi bé ngoan bố mẹ sẽ thưởng bé đồ chơi bé thích.

Trong một số trường hợp, khi đã được giải thích mà trẻ vẫn nhất quyết đòi đồ chơi của bạn, bố mẹ phải cứng rắn và cương quyết không chiều theo ý thích của trẻ. Nếu liên tục chiều theo những ý thích vô cớ sẽ làm hình thành dần ở trẻ tính ích kỷ.

Trẻ đánh bạn. Giải thích cho trẻ rằng đánh bạn là không tốt, là không ngoan. Bé đánh bạn, bạn đau, bạn khóc bé thấy thế nào? Nếu bạn đánh lại bé, bé có đau không? Bạn bè phải yêu quý, cùng vui chơi với nhau thế mới là bé ngoan. Nếu bé không nghe lời sẽ không ai chơi với bé nữa.

Ghi nhớ

- Lắng nghe nhu cầu của trẻ qua ngôn ngữ, qua nét mặt, cử chỉ điệu bộ của trẻ.
- Giải thích một cách dễ hiểu cho trẻ để trẻ biết thế nào là đúng, là sai.
- Không đồng tình, thỏa hiệp mà có thái độ kiên quyết, dứt khoát với hành vi sai trái của trẻ.
- Cẩn nghiêm khắc với trẻ nhưng không quát tháo, đánh mắng trẻ.
- Khen thưởng, động viên kịp thời khi trẻ thực hiện đúng, tốt.

3. Tuổi học sinh tiểu học (từ 6 đến 11 tuổi)

Một vài đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi

- Chuyển từ hoạt động vui chơi là chủ yếu sang hoạt động học tập. Ở lứa tuổi này trẻ đang tập thích nghi với trường học. Nếu bị phạt khi mắc lỗi trẻ dễ thu mình, cảm thấy không an toàn, có thể giảm hứng thú, động cơ học tập hoặc thậm chí không thích đi học.
- Cha mẹ, thầy cô có ảnh hưởng lớn đến việc hình thành nhân cách của trẻ.
- Trẻ đã biết tự kiểm chế cảm xúc, ít gây gổ.
- Trẻ rất cần nâng đỡ, khích lệ.
- Kỹ năng xã hội của trẻ bắt đầu phát triển nhưng chưa hoàn thiện.
- Quan hệ bạn bè cùng tuổi quan trọng.
- Nói chung đây là một giai đoạn phát triển khá ổn định.

Tình huống 1

Khối lớp 5 tan học từ lúc 4h30 mà mãi đến 5h30 mới thấy con trai về, chị Lan lo lắng hỏi con:

- Sao về muộn thế con?

Bảo không trả lời, lằm lũi đi vào, quần áo xộc xệch. Chị Lan đi theo, kiên nhẫn chờ con trả lời. Lăm lét nhìn mẹ, cậu bé cúi gằm mặt, lí nhí nói:

- Con đánh nhau với bạn ở trường, cô giáo bắt làm bản kiểm điểm đưa cho bố mẹ ký.

Mặc dù đang rất mệt và bức mình vì con đi học về muộn, chị Lan cố kiềm chế để không mắng con. Chị từ tốn hỏi:

- Con thành thật với mẹ thế là rất tốt, con kể cho mẹ nghe xem nào?

Nghe mẹ nói, Bảo có vẻ tươi tỉnh hơn. Em mạnh dạn kể cho mẹ nghe việc bị các bạn trêu chọc, ghép đôi với một bạn nữ khác như thế nào, tức quá Bảo xông vào đánh đấm bạn to mồm trêu nhất. Nghe xong, chị Lan cười thầm trong bụng, lại trò nghịch ngợm của bọn trẻ con, cũng giống mình ngày xưa. Chị cố làm ra vẻ nghiêm nghị hỏi:

- Các bạn trêu con, con đánh lại bạn, cô giáo phạt cả hai viết bản kiểm điểm, giờ con thấy sao?

- Con biết con đánh bạn là sai nhưng lúc đó con tức quá, con chỉ sợ cô và mẹ mắng. Trên đường về con đang nghĩ cách để làm sao có chữ ký của mẹ, có bạn còn bảo con ký giả chữ ký của mẹ.

- Vậy sao con lại nói thật hết với mẹ như vậy?

- Tại con thấy con về muộn, mẹ không mắng lại còn nhẹ nhàng hỏi han con, con nghĩ chắc mẹ sẽ nghe con nói. Từ trước đến nay mẹ vẫn hay nghe con nói nên con không muốn nói dối mẹ.

Chị Lan ôm lấy con và nhẹ nhàng:

- Các bạn trêu con là các bạn sai, con có thể nói thẳng với các bạn con không thích như thế. Nếu các bạn vẫn cứ trêu con sẽ mách cô giáo, con đánh bạn thì con cũng sai theo. Đúng ra mẹ phải phạt con, nhưng con đã thành thật với mẹ nên lần này mẹ không phạt. Lần sau mẹ tin là con sẽ không làm thế, đúng không?

- Vâng, con xin lỗi mẹ, lần sau con sẽ không bao giờ đánh bạn nữa.

Tình huống 2

Một em gái 12 tuổi, gọi điện đến Đường dây tư vấn. Em vừa khóc, vừa kể: “Hôm qua, do mãi chơi nên em không kịp làm hết bài tập về nhà, sáng cô giáo kiểm tra thấy thiếu bài đã yêu cầu em viết bản kiểm điểm về xin chữ ký bố mẹ. Bố mẹ mắng em là không biết thương bố mẹ, không ngoan. Em buồn lắm”.

Nhân viên tư vấn đã lắng nghe em chia sẻ, động viên an ủi. Em tâm sự, em cũng biết là bố mẹ lo lắng cho em. Em cũng cố gắng học nhưng thỉnh thoảng em cũng mãi chơi.

Em biết đó là lỗi của mình. Em muốn bố mẹ biết là em cũng đã hiểu được điều đó. Em không phải là đứa trẻ hư như bố mẹ nghĩ. Nhân viên tư vấn đã phân tích để em hiểu được bố mẹ hơn. Bố mẹ nói vậy cũng là lo lắng cho em, không hề có ác ý gì trong đó. Nhân viên tư vấn cũng cùng em nói chuyện về định hướng tương lai của em qua đó chỉ cho em thấy vai trò quan trọng của học tập để thực hiện ước mơ của mình. Em đã vui vẻ và hứa sẽ học thật tốt, không mãi chơi nữa.

Ghi nhớ

- Yêu thương, động viên, khuyến khích trẻ.
- Khen, chê, thưởng, phạt đúng mức, đúng lúc.
- Cùng trẻ tìm giải pháp khắc phục. Không đánh mắng, sỉ nhục trẻ.

4. Tuổi học sinh trung học cơ sở trở lên (từ 12 đến 18 tuổi)

Một vài đặc điểm tâm sinh lý lứa tuổi

- Giai đoạn dậy thì, hoóc môn thay đổi, tâm trạng hay thay đổi (ví dụ: nhạy cảm hơn, dễ nổi giận bất ngờ...). Dễ nhiệt tình, nhưng cũng dễ chán nản, dễ vui, dễ buồn.
- Trẻ phát triển nhanh về mặt đạo đức và xã hội. Bạn cùng lứa có vai trò rất quan trọng, có khi trẻ chịu ảnh hưởng của bạn bè hơn cả của cha, mẹ, thầy cô giáo.
- Trẻ muốn thể hiện cá tính, thể hiện bản thân. Dễ xảy ra va chạm, xung đột với người lớn. Nhu cầu độc lập, tự thể hiện của trẻ rõ hơn. Việc trẻ thách thức, tranh luận, thậm chí cãi lại người lớn thường xảy ra.
- Trẻ không còn là trẻ con nhưng cũng chưa thành người lớn. Trẻ mong muốn là người lớn và khẳng định mình. Có thể “nổi loạn”, chống đối khi trẻ cảm thấy không được tôn trọng.
- Trẻ dễ có nhiều ước mơ, sở thích, đam mê. Trẻ rất cần người lớn giải thích, định hướng.
- Trẻ muốn được người lớn tin tưởng để có thể đưa ra những quyết định đúng đắn.

Tình huống 1. Trẻ dễ nghiện “các trò chơi”

Hùng học lớp 9, là con thứ hai trong gia đình có ba chị em. Mẹ là cán bộ công chức nhà nước, bố lái xe đường dài nên thường xuyên vắng nhà. Ham chơi điện tử, Hùng thường trốn học trốn nhà đi chơi.

Bố mẹ đã rất nhiều lần khuyên bảo nhưng Hùng vẫn chứng nào tật nấy. Bố mẹ cảm thấy bất lực và không biết phải làm gì để con từ bỏ ý thích chơi điện tử. Đã đôi lần, bố nổi nóng suýt đánh Hùng.

Giải pháp

Ngay lập tức không thể bắt trẻ từ bỏ ham thích chơi điện tử. Cha mẹ cần cùng trẻ trao đổi, cam kết đặt ra điều kiện, đặt ra những khoảng thời gian nhất định cho phép trẻ chơi và từ từ giảm dần. Tìm các tài liệu nói về tác hại của việc chơi điện tử cho trẻ

đọc. Gần gũi, tâm tình với trẻ để tìm hiểu những bức xúc, tâm tư qua đó khéo léo định hướng cho trẻ. Tìm hiểu thêm về nhóm bạn của trẻ để có phương pháp kéo trẻ dần quay trở lại việc học hành, sinh hoạt bình thường. Trong gia đình, mọi người (nhất là bố mẹ) cần có sự thống nhất trong cách quản lý, giáo dục trẻ, tránh “trống đánh xuôi, kèn thổi ngược”.

Tình huống 2. Trẻ đua đòi, ăn chơi

Thiên Anh 16 tuổi, là một cô bé có cá tính và thông minh. Bố mẹ bán hàng ở chợ, công việc bận rộn suốt ngày. Anh thường xuyên ở nhà với ông bà. Cả tuần chỉ ăn cơm với bố mẹ 1- 2 lần. Anh gia nhập một nhóm bạn bè xấu mà bố mẹ cũng không hay biết, giờ giấc sinh hoạt của Anh thay đổi cũng không ai chú ý.

Bị nhóm bạn kích động ăn chơi, Anh nhuộm tóc, đi mua sắm... và đã đi ăn trộm ở cửa hàng quần áo rồi bị bắt quả tang.

Giải pháp

- Lỗi của trẻ trước hết là lỗi của bố mẹ. Dù bận rộn, người lớn vẫn cần sắp xếp thời gian để gần gũi, quan tâm đến trẻ.
- Phân tích cho trẻ hiểu hậu quả của những hành vi sai lầm.
- Giám sát việc trẻ trả lại những đồ đã lấy trộm cùng lời xin lỗi và hứa hẹn sửa chữa với người bị mất tiền, đồ. Gia đình có thể phải bồi thường cho trẻ nếu cần.

Làm cho trẻ hiểu: Mọi lỗi lầm đều có thể khắc phục, sửa chữa. Trẻ có thể lập lại được mối quan hệ tốt hơn với những người xung quanh nếu trẻ muốn.

Tình huống 3: Trẻ tỏ ra bướng bỉnh, bất cần

Hải Hà, cô chị 12 tuổi, có em trai 3 tuổi. Gia đình khá giả, bố mẹ đều là công chức nhà nước. Cả bố mẹ đều nhất nhất yêu cầu Hà làm theo lệnh và đặc biệt phải nhường em bất kể em đúng hay sai vì em còn bé và là con trai nối dõi tông đường. Tháng trước mẹ bị mất 50.000 đồng, không biết ai lấy hay mẹ bị nhầm lẫn nhưng cứ tra khảo và một mực bắt Hà phải nhận và xin lỗi bố mẹ. Hà đã làm theo nhưng rất âm ỉc.

Hà bắt đầu có biểu hiện rất bướng bỉnh, sẵn sàng cãi nhau tay đôi với bố mẹ, chủ động lấy tiền của bố mẹ và hay ganh tị với em trai. Đôi lúc Hà còn tỏ ra bất cần và có hành vi ngỗ ngược.

Giải pháp

Trẻ có nhiều thay đổi về cảm xúc, rất nhạy cảm, nhưng không ổn định. Việc áp đặt suy nghĩ, không lắng nghe trẻ và không tin vào trẻ là sự “đổ lỗi” vội vàng, dễ để lại hậu quả xấu, làm trẻ mất lòng tin và có phản ứng tiêu cực. Trẻ không vâng lời người lớn, tỏ ra ngang ngạnh, bướng bỉnh, khó bảo, thích thể hiện ý thích cá nhân để chứng tỏ mình đã lớn, thể hiện cái tôi, a dua theo nhóm bạn. Người lớn cần tìm hiểu nguyên nhân. Nếu người lớn sai, cần xin lỗi trẻ. Nếu trẻ sai, cần uốn nắn trẻ từng bước. Nếu trẻ làm đúng, cần động viên, khuyến khích trẻ kịp thời.

Tình huống 4: Trẻ nhiễm thói hư từ bạn bè

Cường, 17 tuổi, học sinh lớp 11. Trước đây Cường học khá, luôn nghe lời bố mẹ, cô giáo. Bắt đầu lớp 9, Cường thích ăn diện, hay đi chơi tối với nhóm bạn bè, tập hút thuốc, uống cà phê. Cường viết thư tán tỉnh các bạn gái và bắt đầu có biểu hiện nói dối bố mẹ, bỏ học.

Bị bố mẹ cấm, không cho chơi với các bạn xấu Cường cãi lại và bỏ nhà đi với lũ bạn. Đến tình cảnh này, gia đình bế tắc, không biết phải làm gì với con.

Giải pháp

Bố mẹ cần tìm cách để nói chuyện trở lại với con. Có thể trực tiếp vào thời điểm thích hợp hoặc gián tiếp qua thư, nhật ký, người thứ ba (cô giáo, ông bà, người có uy tín trong họ hàng, bạn bè tốt mà trẻ tôn trọng, tin tưởng). Khi nói chuyện, bạn nên tỏ ra chân thành, thân thiện. Cần thẳng thắn, bình đẳng, tôn trọng và lắng nghe trẻ tâm sự. Chọn những suy nghĩ, hành vi tốt của trẻ để động viên, khích lệ trẻ, làm tương phản với những ý nghĩ, dự định không tốt mà nhất thời trẻ chưa nhận ra.

Ghi nhớ

- Tôn trọng đồng thời đặt ra những yêu cầu cụ thể đối với trẻ.
- Cùng trẻ thảo luận và đề ra những yêu cầu rõ ràng, cụ thể.
- Yêu cầu trẻ thực hiện đúng những điều đã cam kết.
- Hiểu và thông cảm với những lỗi lầm nhất thời của trẻ. Phân tích phải, trái, đúng, sai cho trẻ hiểu để trẻ tự định hướng và làm đúng.
- Bản thân người lớn phải luôn là tấm gương để trẻ noi theo.
- Thưởng, phạt đúng lúc, đúng mức.
- Luôn độ lượng, bao dung với trẻ.

“Hiếu mình và hiếu trẻ sẽ làm mối quan hệ giữa bạn và trẻ tốt hơn, con em bạn ngoan ngoãn hơn.”

Trở thành cha mẹ tốt và có được cách
dạy trẻ em tích cực, hiệu quả cần một quá
trình học hỏi và luyện tập.

Bạn có thể đăng ký tham gia các khoá
hướng dẫn làm cha mẹ tốt tại
Đường dây tư vấn và hỗ trợ trẻ em,
Qua số điện thoại miễn phí 18001567,
Từ 7 đến 21 giờ tất cả các ngày .

Chúng tôi sẵn sàng chào đón các bạn!

